

REVIZOR

KONTEXT AUTOROVY TVORBY

19. století

Nikolaj Vasiljevič Gogol (1809–1852)

- Gogol je poruštělé jméno, vlastním jménem Mykola Hohol
- narodil se 1. dubna 1809 v Soročinci u Poltavy (Ukrajina)
- pocházel z rodiny drobného, národně uvědomělého šlechtice, který psal ukrajinsky básně a komedie
- v Petrohradě pracoval jako úředník a věnoval se historii
- v té době už slavil první úspěchy, svým nadáním literárně zachytil to, co prožil a o čem slyšel ve svém rodném kraji
- roku 1831 začal psát své osobité prózy. Spojením grotesknosti a ironičnosti s osudovou tragikou hrdinů povídek navázal Gogol na Puškina a ovlivnil Dostojevského
- odsuzoval společnost složenou z chladných, malicherných, všedních povah. Jeho ideálem byla mravně dokonalá společnost.
- byl to mistr satiry
- psal komedie, romány, povídky
- je považován za zakladatele ruského realismu - zemřel 4. března 1852 v Moskvě (Rusko)

Gogol = satira

- ostrá satira, smysl pro humor – velice útočný
- v díle se prolíná realismus s romantickými prvky

povídkové knihy *Večery na samotě i Dikaňky* – žertovně a strašidelně laděné příběhy

tzv. petrohradské povídky – *Podobizna, Bláznovy zápisky, Plášť*

- cyklus povídek, hrdiny jsou zajímaví lidé z Petrohradu
- v některých se objevují fantastické motivy

román *Mrtvé duše* – první díl plánované trilogie, kritika statkářů

- Čičikov projíždí Ruskem a kupuje „mrtvé duše“ – mrtvé nebo zmizelé, jejich vlastnictví mu pomáhá ke spekulacím

komedie: *Ženitba, Hráči*

LITERÁRNÍ / OBECNĚ KULTURNÍ KONTEXT

Realismus

- realismus odvozen od slova reálný (realis) = skutečný, opravdový - realismus = „škola upřímnosti v umění“
- od 2. pol. 19. stol.
- předchůdci realismu: H. de Balzac, Stendhal, G. Flaubert
- snaží se zachytit skutečnou podstatu věcí, opravdovost, pravdivost v celé její složitosti, hledat vzájemné vztahy, příčiny, důsledky nějakého jevu → nejčastějším žánrem román
- **realistický hrdina:** typický hrdina, vyvíjí se jeho myšlenky a názory
- nově se uplatňují hovorové výrazy, archaismy, dialekty
- vliv na realismus měl filozofický směr **pozitivismus** (spojen s A. Comtem, zobrazuje fakta, skutečné je to, co lze dokázat smysly) a **materialismus** (dialektický, sledoval vývoj společnosti jako tříd, přednost má hmota před duchovnem)
- rozvinutá fáze realismu soustředěná na kritiku poměrů = **kritický realismus**

Rusko:

Fjodor Michajlovič Dostojevskij (1821–1881)

- světově uznávaný prozaik, tvůrce moderního románu
- ovlivnil rozvoj psychologického románu a prózu tzv. proudu vědomí (V. Woolfová, J. Joyce)
- Zločin a trest* – stěžejní dílo celosvětové realistické literatury
- Běsové* – rozsáhlý román podle skutečného příběhu revolucionáře
- Idiot* – není to člověk bláznivý, ale nepochopený
- Bratři Karamazovi*

Lev Nikolajevič Tolstoj (1828–1910)

- zřejmě nejslavnější ruský spisovatel, zároveň filozof
- Vojna a mír* – čtyřdílná románová historická epopej
- Anna Kareninová* – osudy desítek postav + vývoj ruské společnosti

České země:

- Karel Havlíček Borovský – *Křest sv. Vladimíra, Tyrolské elegie, Král Lávr*
- Jan Neruda – *Povídky Malostranské, Písně kosmické*
- Karolína Světlá – *Vesnický román, Kříž u potoka*
- Svatopluk Čech – *Výlet pana Broučka do Měsíce*

LITERÁRNÍ DRUH drama

LITERÁRNÍ ŽÁNŘ satirická komedie

ČASOPROSTOR Název městečka, ve kterém se děj odehrává se nedozvíme a je zachyceno spíše stručně.

Velká část díla se odehrává u hejtmana. Vše se odehrává v 19. století.

TÉMA očekávaný příjezd revizora z Petěrburgu

MOTIVY: pokrytectví, přetvářka, maloměstánství a hloupost, moc a její zneužití

VYPRAVĚČ Není

POSTAVY

van Alexandrovič Chlestakov – Úředník z Petěrburgu, bezvýznamný člověk a povaleč, kterého však město vidí jako očekávaného revizora. Začne si hrát na mocného. Velice rychle se vžije do své role a užívá si ji.

Osip – Chlestakovův sluha, který rád káže mravy. Je důvtipnější než jeho pán, je však nohama na zemi na rozdíl od Chlestakova.

Anton Antonovič Skvoznik-Dmuchaňovskij - Městský hejtman, který dokáže působit seriózním dojmem. Ze strachu jedná bezhlavě. Zaplétá se do lží, protože má strach z kontroly.

Anna Andrejevna – Hejtmanova žena, venkovská koketa, která je zvědavá, chlubitvá a povrchní.

Ivan Kuzmič Špekin – Poštovník, prostáček a snadno ovladatelný hejtmanův podřízený. Otvírá dopisy a vyzrazuje jejich obsah.

Petr Ivanovič Bobčinskij a Dobčinskij – Postarší zemané, kteří do všeho strkají nos a ostatní tak přivedou na myšlenku, že Chlestakov je revizor.

Marja Antonovna – Dcera hejtmana. Hejtman se jí snaží vnutit Chlestakovovi.

Luka Lukič Chlopov – Školní inspektor.

Artëmij Filipovič Zemljanika – Dozorce dobročinného ústavu

Amos Fjodorovič Ljapkin-Ťapkin - Okresní soudce.

KOMPOZIČNÍ VÝSTAVBA

- Chronologický postup
- Rozděleno do 5 aktů

JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY

- V dialogích je použita hovorová čeština
- Jak slova stylově neutrální, tak slova zabarvená

ZAJÍMAVÉ MYŠLENKY V DÍLE

1. Kritika korupce a zneužívání moci

- Úředníci se bojí kontroly ne proto, že by chtěli dělat svou práci dobře, ale protože vědí, že jsou zkorumpovaní.
- Gogol ukazuje, že korupce není jen individuální selhání, ale systémový problém.

2. Lidská hloupost a naivita

- Městští úředníci slepě uvěří, že Chlestakov je revizor, aniž by si to ověřili.
- Lidé často vidí to, co chtějí vidět, a snadno uvěří iluzi, pokud jim to vyhovuje.

3. Síla strachu a přetvářky

- Strach z vyšší moci vede lidi k podlézání a pokrytectví.
- Úředníci se snaží vypadat jako poctiví lidé, ale ve skutečnosti jsou prohníli.
- Gogol tím kritizuje nejen úřednictvo, ale i společnost, která tento systém umožňuje.

4. Sebeklam a lidská domýšlivost

- Chlestakov, původně obyčejný úředníček, se postupně začne považovat za velkou osobnost, protože mu to jeho okolí umožní.
- Gogol ukazuje, jak snadno se může člověk opít mocí a iluzí vlastní důležitosti.

5. Společenská satira – obraz ruské reality

- Město v „Revizorovi“ není konkrétní místo – je to alegorie celé ruské společnosti.
- Všichni v systému jsou zkorumpovaní a bojí se jen kontroly, ne vlastního svědomí.
- Gogol tím odhaluje, že problém není jen v jednotlivcích, ale v celém systému.

JAK TOTO DÍLO MŮŽE PROMLOUVAT K SOUČASNÉMU SVĚTU / MLADÉMU ČLOVĚKU

1. Korupce a zneužívání moci

- I v dnešní době vidíme korupci ve státní správě, firmách nebo jiných institucích.
- Gogol ukazuje, jak mocní lidé často myslí jen na vlastní prospěch, a mladý člověk může tuto realitu pozorovat i dnes – například v politice nebo korporátním světě.

2. Fake news a manipulace

- Stejně jako úředníci v „Revizorovi“ slepě uvěří, že Chlestakov je revizor, i dnes lidé často věří neověřeným informacím na internetu nebo sociálních sítích.
- Gogol tím varuje před důvěřivostí a ukazuje, jak snadno lze manipulovat veřejností.

3. Kariérismus a přetvářka

- Mnoho mladých lidí se setkává s tlakem „udělat dojem“ – na pohovorech, ve škole nebo na sociálních sítích.

- Chlestakov představuje člověka, který se tváří jako někdo jiný, aby získal výhody – stejně jako dnes lidé přikrášlují realitu na Instagramu nebo LinkedInu.

4. Moc strachu a předsudků

- Úředníci se bojí kontroly, ale místo aby jednali správně, snaží se problém jen „zamést pod koberec“.
- To můžeme vidět i dnes – v politice, ve školách, v pracovním prostředí, kde lidé někdy místo řešení problémů raději dělají „dobrý dojem“.

DĚJ

První dějství – Odehrává se v hetmanově domě. Zde se dozvědí, že k nim do městečka zavítá revizor.

Druhé dějství – Odehrává se v hostinci v malém pokoji, kde je Chlestakov na dluh ubytován. Jelikož si Chlestakov myslí, že za ním hetman přišel, aby ho poslal do vězení za neplacení dluhů, spustí na hejtmana velmi ostře. Avšak hejtman v domněnání, že je Chlestakov *inkognito* revizor, nenechá se jím vyprovokovat a dál pokračuje ve svém přátelském a podlézavém chování. Po čase i Chlestakov změnil a přijme hejtmanovu nabídku na ubytování v jeho domě.

Třetí dějství – Opět v hejtmanově domě. Sem, jako rychlý posel, zaneše Dobčinskij dopis manželce hejtmana A. Andrejevny o tom, že údajný revizor bude obývat jejich dům. Proto ji v dopise prosí o nachystání pokoje a nejlepšího pití pro tak vzácnému hosta. Když se hejtman s údajným revizorem vrátí z obchůzky města, vytrhne je z jejich povídání A. Andrejevna se svojí dcerou. Chlestakov skládá poklony Anně Andrejevny a po chvíli se začne vychloubat svými známostmi. Poté, co zalehne ve vedlejším pokoji, ještě stihne hejtman s manželkou a dcerou vyzpovídat Osipa.

Čtvrté dějství – Druhý den, děj pokračuje v hejtmanově domě. Po krátké domluvě, že revizora nenápadně podplatí, jeden po druhém vstupují k Chlestakovi do pokoje. Ten si od každého „vypůjčí“ určitý obnos peněz. Poté, co všichni hosté odejdou, žádá Osip Chlestakova, jestli by už neměli jet na cesty, v tom se z ulice ozve hluk. Chlestakov vyslechne kupce, zámečníci a vdovu po Kaprálovi a jejich stížnosti na tamního hejtmana. Chlestakov po vyslechnutí je rozhořčen a dává přítomným za pravdu. Avšak hned co se objeví Marja Antonovna, Chlestakov vše zapomene a začne se jí dvořit. Celou situaci ukončí žádost o ruku a odjezdem Chlestakova.

Páté dějství – Odehrává se stále v hejtmanově domě. Celé město přichází gratulovat k zasnubám, skládají poklony, hejtman s ženou se mnou pýchou, vymýšlejí si svoji novou budoucnost v Petěrburgu i nové známosti. Když přiběhne poštmistr s dopisem v ruce, je velice rozhořčen a zaskočen. Všem ve zkratce sdělí, že Chlestakov nebyl žádný revizor. Hejtman tomu nemůže uvěřit a tak přečtou celý dopis od Chlestakova (který poslal svému kamarádovi, novináři, do Petěrburgu). V dopise je zmíněna skoro každá osoba ve vesnici, avšak nepíše se o nich nic dobrého. Po přečtení celého dopisu hledají viníka, který roztroubil, že Chlestakov je revizor. Hejtman rozhořčen a vytočen na maximum používá peprné nadávky. Do této chaotické chvíle vstoupí četník a všem oznámí, že pravý revizor přijel do vesnice.